

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

(ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ)

Υ Π Ο

ΑΡΧΙΜ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ

Ὁρθόδοξος θεολογικὸς στοχασμὸς σχετικῶς μὲ τὰ θέματα τῆς Ἱεραποστολῆς, δὲν ἔχει συστηματικῶς ἀναπτυχθῆ. Διὰ τοῦτο, ὅταν πρόκειται νὰ ὀμιλήσῃ τις διὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ κίνητρα τῆς Ἱεραποστολῆς (πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐπεξεργάζεται ἡ δυτικὴ σκέψις) ἀπὸ πλευρᾶς ὀρθόδοξου, ἀντιμετωπίζει δύο κινδύνους: ἢ νὰ ἀφεθῆ εἰς μίαν παθητικὴν ἐπανάληψιν τῆς σκέψεως τῶν ἄλλων, ἢ, ἀφοῦ μελετήσῃ τὰς καθολικὰς καὶ προτεστάντικὰς ἀπόψεις, νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ συνθέσῃ καὶ μίαν ὀρθόδοξον, σαφῶς διακρινομένην τῶν ἄλλων, ἀπλῶς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς γνωστῆς τριτολογίας. Σοβαρώτερον ὅμως καὶ σεμνότερον-συνεπῶς ὀρθοδοξότερον-εἶναι νὰ ἀποφύγῃ τις ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἀντιρρητικὴν τακτικὴν, νὰ ἐκκινήσῃ μὲ βᾶσιν τὰς γενικωτέρας προϋποθέσεις καὶ ἀρχὰς τῆς ὀρθόδοξου θεολογίας καὶ νὰ στοχασθῆ τὰ συναφῆ κεφάλαια τῆς ὀρθόδοξου σωτηριολογίας, ἐκκλησιολογίας, ἐσχατολογίας, μὲ προοπτικὴν ἱεραποστολικήν. Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο ἀπαιτεῖ ἔρευναν καὶ ἐπεξεργασίαν μακροχρόνιον. Ἡ παροῦσα ἐργασία προσφέρεται ὡς εἰσαγωγικὴ ἀπλῶς μελέτη τοῦ θέματος.

I. Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Πρὸς καλλιτέραν παρακολούθησιν τῶν ἀναπτυσσομένων ἀπόψεων, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι ὁ θεολογικὸς στοχασμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κινεῖται εἰς ἓν γενικώτερον θεολογικόν, κοσμολογικὸν πλαίσιον, μὲ κυριαρχοῦσαν ἀτμόσφαιραν τὴν ἰωάννειον περὶ ἀγάπης τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, ἐν ἐσχατολογικῇ προοπτικῇ καὶ δοξολογικῇ ἐνατενίσει τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δόξα τοῦ Τρισαγίου Θεοῦ, θεωμένη ἐντὸς τῆς προοπτικῆς τῆς ἀπείρου ἀγάπης, ἀποτελεῖ, νομίζω, βασικὴν κλεῖδα διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ὅλης πορείας τῆς ἱστορίας κατὰ τὴν ὀρθόδοξον σκέψιν. «Τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος» (Ἀποκ. κα', 6), «ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος» (Ἀποκ. α', 17), παραμένει ὁ Θεός. Αὐτὸς εἶναι «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος» (Ἀποκ. δ', 8), ὁ ἄξιός λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι αὐτὸς ἔκτισε τὰ πάντα καὶ διὰ τὸ θέλημά του ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν (Ἀποκ. δ', 11). Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, περὶ τῆς ὁποίας μᾶς ὀμιλεῖ ἡ Ἁγία Γραφή, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ καταλήγει εἰς αὐτήν. "Ο-

ταν δὲ ὁ Κύριος λέγει «καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῶ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον προτοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί» (Ἰω. ιζ', 5), δεικνύει ὅτι ἡ δόξα παρὰ τῷ Θεῷ ἦτο μία ἰδιαίτερα κατάστασις, ἡ ὁποία ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας, εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι τὸ τελευταῖον βιβλίον τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὀμιλεῖ συνεχῶς διὰ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ Θεὸς καὶ περιγράφει τὴν οὐράνιον λειτουργίαν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέχουν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ («ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους» (Ἀποκ. ε', 9) καὶ τῆς ὁποίας βασικὸν θέμα εἶναι ἡ δοξολογία τοῦ Τρισαγίου Θεοῦ (Ἀποκ. δ', 5).

Ἄλλ' ἄς παρακολουθήσωμεν ἀναλυτικώτερον τὰ θεολογικὰ δεδομένα. Ἡ δημιουργία ὑπῆρξε μία ἀκόμη ἐκφρασις τῆς προαιωνίου δόξης τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἀρνεῖται τὴν ἀπόλυτον δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ζητῶν νὰ στήσῃ τὴν ἰδικήν του, λατρεύων ἑαυτόν, ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸν ζῶντα Θεὸν καὶ προκαλεῖ μίαν κοσμικὴν καταστροφὴν τὴν ἐμφάνισιν μιᾶς νέας καταστάσεως, τοῦ θανάτου, εἰς τὴν ὁποίαν σκιαζεται ἡ δόξα τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Ἡ ἁμαρτία τῶν ἀνθρώπων προξενεῖ ἀδιάκοπον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐκχυσιν καὶ φανέρωσιν τῆς δόξης. Ἐντὸς τοῦ θορύβου, τῆς δυσαρμονίας, τῆς συγχύσεως καὶ τῆς διασπάσεως, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ἀνθρωπίνη ἁμαρτία, ὁ αἶνος τοῦ Θεοῦ ἀτونهῖ.

Ὁ Θεὸς ἐν τούτοις δὲν παύει νὰ φανερώη τὴν δόξαν του εἰς τοὺς ἀνθρώπους (Ἐξέδδ. γ', 2.6, Ἦσ. στ'.). Τέλος, ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀποστέλλει τὸν Υἱόν του, ἐκεῖνον, διὰ τοῦ ὁποίου εἶχε πλάσει τὰ πάντα, «ἕνα ἀναπλάσῃ τὰ πάντα καὶ δοξασθῆναι ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ» (Ἰω. ιγ' 32, πρβλ. ιζ' 1-10). Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ὁ Υἱὸς καλεῖται νὰ τελειώσῃ εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς (Ἰω. ιζ' 4). Ἡ Σάρκωσις του χαιρετίζεται μὲ δοξολογίαν καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ὡς «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη» (Λουκ. β' 24). Μὲ τὴν ὅλην ζωὴν του, μὲ τὰ θαύματά του, «ἐφάνερωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ» (Ἰω. β' 11, πρβλ. ια' 4). Εἰς τὸ Θαβῶρ μεταμορφωθείς ἔδειξεν εἰς τοὺς μαθητάς του «τὴν δόξαν του καθὼς ἠδύναντο», ὅπως ψάλλομεν εἰς τὸ ἀπολυτικίον τῆς ἐορτῆς, «προοίμιον τῆς ἐν δόξῃ μελλούσης ὄρατῆς Θεοῦ θεοφανείας», ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς¹, ὡς προμήνυμα τῆς μεταμορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως². Κατ' ἐξοχὴν ὅμως ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις του εἶναι ἡ φανέρωσις

1. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Λόγος ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων 1,3. Ἐκδ. Jean Meyendorff, Défence de saints hésychastes, Louvain 1959, σελ. 193.

2. Διὰ τὴν σημασίαν τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως εἰς τὴν ὀρθόδοξον πνευματικότητα καὶ θεολογίαν, ἰδὲ Ἀνδρέου Θεοδώρου, Ἡ οὐσία τῆς Ὀρθοδοξίας, Ἀθήναι 1961, σ. 148 ἐξ. Χαρακτηριστικῶς ψάλλομεν εἰς τὸν ἔσπερινόν τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως: «Τὴν ἁμαυρωθεῖσαν τοῦ Ἀδάμ φύσιν μεταμορφωθείς ἀπαστράψαι πάλιν πεποίηκας, μεταστοιχειώσας αὐτὴν εἰς τὴν σὴν τῆς θεότητος δόξαν καὶ λαμπρότητα».

τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν ὀρθόδοξον λατρείαν ὁ Σταυρὸς παρουσιάζεται κυρίως ὡς τὸ σύμβολον νίκης καὶ δόξης, πάντοτε ὡς ἡ ἄλλη ὄψις τῆς Ἀναστάσεως³. Ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς ἀγωνίας τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς δόξης τῆς Ἀναστάσεως, τόσον κοινὴ εἰς τὴν Δύσει, εἶναι ἀσυνήθης ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἀμφότερα εἶναι ἀποκάλυψις καὶ φανέρωσις τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Γενικώτερον ἢ ὅλη κίνησις τῆς θείας φιλανθρωπίας, ἐν κενώσει, ἢ Σάρκωσις, τὸ Πάθος, ἢ Ἀνάστασις δὲν εἶναι μόνον ἐκφράσεις τῆς θείας ἀγάπης, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νέαι ἐκδηλώσεις τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῆ ὅτι ἀγάπη καὶ δόξα εἶναι δύο ὄψεις τοῦ αὐτοῦ πράγματος: τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν Παθῶν, ὁ Κύριος λέγει: «πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα· ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω» (Ἰω. ιβ' 28). Ὁμοίως κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μυστικοῦ Δείπνου, ἀρχίζει τὴν ὑστάτην φανέρωσιν τοῦ νοήματος τῆς ἀποστολῆς του μὲ τοὺς λόγους τούτους: «ὁ υἱὸς ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ· εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν αὐτῷ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτὸν» (Ἰω. ιγ' 31). Τὴν ἰδίαν δὲ νύκτα ἀρχίζει τὴν ἀρχιερατικὴν του προσευχὴν: «πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱὸς σου δοξάσει σε» (Ἰω. ιζ' 1). Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν ὁμιλίαν τοῦ Κυρίου, δύο ἐκ τῶν κεντρικωτέρων θεμάτων, τὰ ὁποῖα μὲ ποικίλλας ἐννοιολογικὰς ἀποχρώσεις ἐπανέρχονται, εἶναι ἡ δόξα καὶ ἡ ἀγάπη — οἱ δύο πόλοι τῆς λυτρωτικῆς κινήσεως. Εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν προσευχὴν ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ συνδέεται μὲ τὴν τελείαν ἐνότητα τῶν πιστῶν ἐν τῷ Θεῷ. «Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾧσιν ἐν καθῶς καὶ ἡμεῖς ἐν ἐσμεν» (Ἰω. ιζ' 22). Ἐπίσης ἡ θεωρία τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ παρουσιάζεται ὡς ὁ ὑστατος σκοπὸς τοῦ μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι. «Πάτερ οὐς δέδωκάς μοι θέλω, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ κάκεινοι ᾧσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου» (Ἰω. ιζ' 24).

Ἡ φανέρωσις τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀποκάλυψις, ἐν κενώσει τῆς ἀπέριου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κλῆσις καὶ ἔλξις πρὸς ἐνότητα συμπορεύονται εἰς τὸ μυστήριον τῆς λυτρώσεως. Ἀποτελοῦν μίαν ἐνιαίαν κίνησιν, τῆς ὁποίας αἷτιος εἶναι ὁ Θεός, καὶ ἀλλάζει ὀριστικῶς τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ἡ ὁποία εἶχε παρεκκλίνει εἰς τὴν διάσπασιν, τὸν ἐγκωκεντρισμόν, τὴν παραγνώρισιν, καὶ ἀπόκριψιν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τῆς Σαρκώσεως, Σταυρώσεως, Ἀναστάσεως, Ἀναλήψεως ἔχι μόνον ἐλυτρώθη τὸ «ἀνθρώπινον», ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐκ τῆς «δουλείας τῆς φθορᾶς», ἔχι μόνον

3. Ἴδὲ εἰς Παρακλητικὴν, τοὺς Σταυραναστασίμους κανόνες, οἱ ὁποῖοι ψάλλονται εἰς τὸν Ὀρθρον τῶν Κυριακῶν, ὅπου οἱ ὕμνοι τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως συνυφαίνονται, καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκφράσεις τῆς ὑμνολογίας ὅπως: «ὁ ὑπερένδοξος σταυρὸς», «ζωοφόρος», «ζωοδώρητος», «Χριστοῦ θεία δόξα», «ἀήτητον πρόπαιον», «σταυρὸς ὁ τρισμακάριστος», «ὁ σταυρὸς σου Κύριε ζωὴ καὶ ἀνάστασις ὑπάρχει τῷ λαῷ σου» κλπ.

ἀποκατεστάθη ἡ παγκόσμιος τάξις, ἡ ὁποία εἶχε διαταραχθῆ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, καὶ τὸ σύμπαν ἔγινε πάλιν «κόσμος» καὶ ὁ παράδεισος ἠνέωκται, ἀλλ' ἐπραγματοποιήθη τὸ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ πατρός. Δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος, ὁ βασιλεὺς τοῦ σύμπαντος, ὁ νοῦς τῆς πλάσεως, ἡ σύνοψις τῆς δημιουργίας, ἤρχισε νὰ μετέχη κατὰ χάριν εἰς τὴν ἔνδοξον ζωὴν τῆς Ἀγίας Τριάδος, «εἰσῆλθεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ».

Μὲ τὸ γεγονός τοῦτο ἡ ἱστορία φθάνει εἰς τὸ «τέλος» τῆς. Ἡ ἐσχάτη ἡμέρα», χάριν τῆς ὁποίας ἐθεμελίωσε τὸν κόσμον, ἀνέτειλε. Τὸ ἀνοιγμα ὅμως τῆς ἐσχατολογικῆς ταύτης περιόδου, ἡ ὁποία ὀδηγεῖ εἰς τὴν τελικὴν ἀποπεράτωσιν, δὲν σημαίνει τὸ τέλος τῆς ἱστορίας. Ἡ Ἱεραποστολή τοῦ Θεοῦ δὲν τερματίζεται, ἀλλὰ λαμβάνει τὴν ὀριστικὴν κατεύθυνσιν καὶ ἐννοιά τῆς. Ἡ κίνησις τῆς ἱστορίας προσανατολίζεται πλέον πρὸς ἓνα συγκεκριμένον σκοπόν. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐρχεται νὰ συνεχίσῃ καὶ ὀλοκληρώσῃ τὸ θεῖον σχέδιον μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, τοὺς ὁποίους Ἐκεῖνος ἐξουσιοδότησε, διὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς λυτρώσεως εἰς πᾶσαν τὴν κτίσιν μέχρι τῆς δευτέρας Αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν θὰ ἀποκαλυφθῆ πλήρως ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτοτρόπως συγχρόνως πρὸς τὴν κίνησιν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἡ Ἱεραποστολή τοῦ Θεοῦ προσλαμβάνει τώρα καὶ μίαν ὀριζόντιον κατεύθυνσιν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἐκκλησίας.

2. Ο ὙΣΤΑΤΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Ἐντὸς τῆς ἀνωτέρω διαγραφείσης προοπτικῆς δύναται κανεὶς νὰ διακρίνῃ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἰδικῆς μας ἀποστολῆς, τόσον τὸν τελικὸν ὅσον καὶ τὸν ἀμεσώτερον. Ἀπὸ τὴν Πεντηκοστήν, ὅτε ἡ ἀποστολή τοῦ Θεοῦ ἀπεκαλύφθη εἰς τὴν τριαδικὴν τῆς πλέον διάστασιν, ὅλοι ὅσοι διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν μυστηρίων ἐθεάσαντο «τὴν δόξαν αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ), δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός» (Ἰω. α' 14) συνεσωματώθησαν ἐν αὐτῷ, ἔλαβον τὴν σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συμμετέχουν, θεῖα συγκαταβάσει, εἰς αὐτὴν τὴν ἀποστολήν». «Καθὼς ἀπεσταλέ με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς» (Ἰω. κ' 21, πρβλ. Ἰω. ιζ' 18). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω, ὅτι δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀκριβὲς νὰ ὑπερτονίζεται ὅτι «ἡ Ἱεραποστολή δὲν εἶναι ἰδική μας, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ»⁴. Εἶναι καὶ ἰδική μας κατὰ τὸ μέτρον, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἔχομεν συσσωματωθῆ ἐν τῷ Χριστῷ. «Πάντα ἡμῶν ἐστὶ» θὰ μᾶς ἔλεγε καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «ἡμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ» (Α' Κορ. γ' 22-23).

Ἐφ' ὅσον ἡ Ἱεραποστολή τῶν χριστιανῶν εἶναι ἐνσωματωμένη ἐν τῇ

4. Leslie Newbigin, *One body, One Gospel, One World*, London 1958, σ. 28.

ιεραποστολῆ τοῦ Θεοῦ, ὁ τελικός σκοπὸς τῆς ἰδικῆς των ἀποστολῆς δὲν δύναται ἀσφαλῶς νὰ διαφερῇ ἀπὸ τὸν ἰδικόν του. Καὶ ὁ σκοπὸς αὐτός, ὅπως ἀποσαφηνίζει ἡ Ἁγία Γραφή, ἰδιαίτερος εἰς τὰς πρὸς Ἐφεσίους καὶ Κολοσσαεῖς ἐπιστολάς, εἶναι ἡ ἀνάνα κε φα λ α ἰ ὠ σ ι ς τ ὠ ν π ἄ ν τ ω ν (Ἐφεσ. α' 10) ἐν τῷ Χριστῷ, ἡ συμμετοχὴ μας εἰς τὴν θείαν δόξαν, ἡ αἰώνιος δόξα τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν Ἀνάληψίν του ὁ Χριστὸς γίνεται ὁ ἄξων τῆς ἱστορίας, «ὁ πῶλος τῆς ἀποκατασταθείσης ἐνότητος, τὸ κέντρον συσπειρώσεως τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σύμπαντος»⁵. «Εἰς αὐτὸν καὶ δι' αὐτοῦ — ὄχι πλέον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἢ εἰς τὸ ὄρος Γαριζὶν — πραγματοποιεῖται ἡ συνάντησις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Πατέρα ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»⁶. Ἡ κεντρομῶλος τάσις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ τὴν ὁποίαν ὀμιλεῖ ὁ καθηγητὴς Blauw⁷, διὰ τῆς ὁποίας καλοῦνται τὰ ἔθνη νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, θὰ ἠδυναμέθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δὲν ἀντικαθίσταται εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην τόσον ἀπὸ τὴν φυγόκεντρον κίνησιν τῆς ἀποστολῆς τῶν μαθητῶν πρὸς τὰ ἔθνη, ὅσον ἀπὸ μίαν νέαν κεντρομῶλον κίνησιν καὶ πρόσκλησιν, τῶν ὁποίων κέντρον εἶναι ὁ Χριστός.

Ἔτι περισσότερον: Οἱ ἄνθρωποι δὲν καλοῦνται μόνον νὰ γνωρίσουν τὸ Χριστόν, νὰ συναχθοῦν περὶ Αὐτόν, ἢ νὰ ὑπαταχθοῦν εἰς τὸ θέλημά Του. Καλοῦνται νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν δόξαν του. Κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὁ ὕστατος σκοπὸς τῆς ἐσχατολογικῆς περιόδου εἶναι ἡ θεὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ (Ἡσ. ξστ' 18: «ὄψονται τὴν δόξαν μου», καὶ λε' 2: «ὄψεται τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου»). Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἕμως μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ ἀποβλέπει εἰς κάτι οὐσιαστικώτερον: εἰς τὸ «συνδοξασθῆναι» (Ρωμ. η' 17. πρβλ. Α' Πέτρ. ε' 10: «ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν». Ρωμ. θ' 23, Α' Κορ. β' 7). Ἡ συμμετοχὴ μας εἰς τὴν δόξαν αὐτὴν ἤδη ἔχει ἀρχίσει μὲ τὴν συσσωμάτωσίν μας ἐν τῷ Χριστῷ. «Τὴν δόξαν ἦν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς» (Ἰω. ιζ' 22) — δηλαδὴ τὴν δόξαν τῆς υἰοθεσίας (Ἰω. α' 14) — καὶ «οὗς ἐδικαίωσε τούτους καὶ ἐδόξασε» (Ρωμ. η' 30, πρβλ. Β' Κορ. δ' 6)⁸. Τὴν πλήρωσίν της ὅμως ἡ δόξα αὕτη θὰ τὴν

5. E. d. Roels, *God's mission; The Epistle to the Ephesians in Mission Perspective*, Franeker 1962, σ. 67.

6. G. K. H. o. d. r. e., *Ἐκκλησία καὶ Ἱεραποστολή, ἐν «Πορευθέντες»* (Ἀθήναι) 1961, σ. 40.

7. Blauw, *The missionary nature of the Church*, London 1962, σ. 40.

8. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ ὁποῖος κάμνει ἰδιαίτερος λόγον διὰ τὴν προσοικειώσιν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, διακρίνει σαφῶς μεταξὺ θείας δόξης καὶ οὐσίας. Χαρακτηριστικῶς σχολιάζων τὰ χωρία Ἰω. ιζ' 24, ιζ' 5 γράφει: «Ἔδοτε καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὴν δόξαν ἔδωκε τῆς θεότητος, τὴν φύσιν δέ, οὐ· ἄλλο ἄρα φύσις Θεοῦ καὶ ἡ δόξα ταύτης ἕτερον, εἰ καὶ ἀχώριστά ἐστιν ἀλλήλων· ἀλλ' εἰ καὶ τῆς θείας φύσεως ἕτερον ἐστὶ, τοῖς ὑπὸ χρῶνον οὖσιν οὐκ ἂν εἴη ἐναριθμῶς, οὐκ οὖσα» καθ' ὑπεροχὴν, αὐτῇ δὲ τῇ θεῖᾳ φύσει τὸν

εὐρη κατὰ τὴν ἔνδοξον Παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ· «ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἢ ζωῇ ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ» (Κολ. γ' 4. πρβλ. Κολ. α' 27, Φιλ. γ' 21, Ρωμ. η' 17, Ματθ. ιγ' 43, Β' Τιμ. β' 10). Εἰς τὸ μεταξὺ διάστημα, παρ' ὅλας τὰς δοκιμασίας, τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζομεν, ἀπολαμβάνομεν τὸν ἀρραβῶνα τῆς δόξης — «τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται» (Α' Πέτρ. δ' 14) — καὶ βαδίζομεν «ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης του»: «τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν» (Β' Κορ. γ' 18). Αὐτὸ τὸ «ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν» καθορίζει τὴν ἐξελικτικὴν ἀγιαστικὴν πορείαν τοῦ πιστοῦ εἰς τὸ διάστημα τῆς παρούσης ζωῆς μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας⁹.

Δὲν θὰ πρέπει προσέτι νὰ λησμονῆται ὅτι ὄχι μόνον τὸ «ἀνθρώπινον», ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ σύμπαν μετέχει εἰς τὴν παλινόρθωσιν, ἐπανευρίσκον τὸν προσανατολισμὸν τοῦ δοξάζον τὸν Θεόν. Τὰ ἀντικείμενα τοῦ «ἀνακεφαλαιώσασθαι» (Ἐφ. α' 10) «πληρουμένου» (Ἐφ. α' 23) «ἀποκαταλλάξαι» (Κολ. α' 20) εἶναι τὰ πάντα. Ἐκφραστικὰ τονίζεται τοῦτο εἰς τὴν ὀρθόδοξον ὑμνολογίαν: «ὁ σταυρὸς ἀγιάζει τὰ σύμπαντα»¹⁰, «πεφώτισται τὰ σύμπαντα τῇ ἀναστάσει σου, Κύριε, καὶ ὁ παράδεισος πάλιν ἠνέωκται, πᾶσα δὲ ἡ κτίσις ἀνευφημοῦσά σε ὕμνον σοι καθ' ἑκάστην προσφέρει»¹¹ καὶ ἄλλου «νῦν πάντα πεπλήρωται φωτὸς, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια· ἑορταζέτω γοῦν πᾶσα κτίσις τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ ἐν ᾗ ἑστερέωται»¹². «Ἡ κατάστασις τοῦ κόσμου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπὸ τὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν καὶ τοὺς ἀδελφούς του ἐν Χριστῷ, τῷ τελείῳ ἀνθρώπῳ καὶ ἐντὸς τῆς μυστικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς δὲν παύει νὰ εἶναι μεθ' ἡμῶν ἕως τὸ τέλος τοῦ κόσμου, τὸ σύμπαν ἐπανευρίσκει τὴν φύσιν του, γίνεται

ἄφραστον ἐνοῦσα τρόπον. Οὐ μέντοι μόνῳ τῷ καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένῳ ἑαυτῷ φυράματι ταύτην ἔδωκε τὴν ὑπὲρ τὰ ὄντα πάντα δόξαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μαθηταῖς· «Ἐγὼ» γάρ φησι «τὴν δόξαν ἣν ἔδωκας μοι, Πάτερ, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἐν». Ἀλλὰ καὶ ὁρᾶν αὐτοὺς αὐτὴν ἠθέλησεν. Αὕτη ἄρα ἐστὶν ἡ δόξα δι' ἣς κτώμεθα ἐν ἑαυτοῖς καὶ ὁρῶμεν κυρίως τὸν Θεόν». (Μν. ἔργ. II, 3, 15, ἐνθ' ἀν. σ. 419, πρβλ. σ. 417, 645, 667, 705).

9. Εἰς τὴν παράθεσιν ταύτην τῶν προθέσεων «ἀπὸ... εἰς» τὴν τόσον συχνάκις εἰς τὴν φρασεολογίαν τοῦ Παύλου συναντομένην (πρβλ. «ἐκ πίστεως εἰς πίστιν») εὐρίσκειται ὅλος ἐκεῖνος ὁ συγχρονισμὸς τοῦ ἔχειν καὶ τοῦ «μὴ ἔχειν», ὁ ὁποῖος διαμορφώνει τὴν βάσιν τῆς νεοδιαθηκικῆς πνευματικότητος «Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament, Ἐκδ. Gerhard Kittel, Stuttgart 1950², Τόμ. II, σ. 255).

10. Μηναιόν, Ὁρθρος 14ης Σεπτεμβρίου.

11. Παρακλητικὴ, Ἑσπερινὸς Σαββάτου γ' ἤχου.

12. Πεντηκοστάριον, Κανὼν τῆς Ἀναστάσεως, γ' ᾠδή.

ἐκ νέου θαῦμα καὶ αἶνος», σημειώνει ὁ Oliviet Clement¹³. Καὶ πάλιν ὁμοίως εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμνωμεν τὴν διάκρισιν: Μολονότι τὰ πάντα ἔχουν ἤδη ἀποκαταλλαγῆ τῷ Θεῷ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ (Κολ. α' 20, πρβλ. Β' Κορ. β' 19) ὁ κόσμος ἀκόμη προσδοκᾷ καὶ ἀναμένει νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν «ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. η' 19). «Ἄν καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις καὶ ἡ ἀποκαταλλαγὴ ἔχουν ἤδη λάβει χώραν, ἡ πλήρης φανέρωσις αὐτοῦ τοῦ γεγονότος συνεπάγεται μίαν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν καὶ ἀναμένει τὴν ὑστάτην ἐσχατολογικὴν πλήρωσίν της»¹⁴. Ὑπάρχει εἰς ἐσχατολογικὸς χαρακτήρ εἰς ἐκάστην πλευρὰν τοῦ θείου σχεδίου καὶ εὐρίσκομεν τὴν ἐσχατολογικὴν ταύτην διάστασιν εἰς τὰ περισσότερα χωρία, τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦν διὰ τὴν λύτρωσιν.

Ἡ τελικὴ πάντως κίνησις τῆς ἱστορίας προχωρεῖ πέραν καὶ αὐτῆς τῆς συσσωματώσεώς μας καὶ ἀνακεφαλαιώσεως τῶν πάντων ἐν Χριστῷ. «Ὅταν δὲ ὑποταγῆ αὐτῷ τὰ πάντα τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι» (Α' Κορ. ιε' 28). Ἡ ὑποταγὴ τῶν πάντων εἰς τὸν Χριστὸν δὲν εἶναι τὸ τέλος. Συνδέεται καὶ προσανατολιζέται πρὸς τὴν τελικὴν καὶ αἰώνιον δόξαν τοῦ Θεοῦ πατρός. «Καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός» (Φιλ. β' 11). Τέλος εἰς τὸ τελευταῖον βιβλίον τῆς ἡ Ἁγία Γραφή ὁμιλεῖ σαφῶς διὰ τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ (Ἀποκ. κα' 11), εἰς τὴν ὁποίαν κατατίθεται ἡ δόξα τῶν βασιλέων καὶ «ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τῶν ἐθνῶν» (κα' 24-26), ἡ ὁποία φωτίζεται ἀντὶ ἡλίου ὑπὸ τῆς «δόξης τοῦ Θεοῦ» (κα' 23). Ἡ ἀπόλυτος δόξα τοῦ Θεοῦ πληροῖ τὴν αἰωνιότητα καὶ παραμένει ὁ ὕστατος σκοπὸς τοῦ σύμπαντος. Καὶ εἰς τὴν «αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ» (Α' Πέτρ. ε' 10) καλεῖ, διὰ τῆς ἱεραποστολῆς, ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους.

3. ΟΙ ΑΜΕΣΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Οἱ ἄμεσοι σκοποὶ τῆς ἱεραποστολῆς θὰ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν ἰδίαν γραμμὴν καὶ κατεύθυνσιν μὲ τὸν τελικόν· νὰ εἶναι ἡ ἀφετηρία καὶ ἡ προπαρασκευὴ του. Ἡ διαρκὴς δὲ ἐνατένισις τοῦ ἀπωτέρου σκοποῦ καὶ «τέλους» πρέπει νὰ ἐμπνέη καὶ καθοδηγῆ τὴν ἐπὶ μέρους πορείαν τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς, διὰ νὰ ἀποφεύγωνται αἱ παρακλίσεις. Εἶναι σημαντικὸν ὅτι ἡ ὅλη πνευματικότης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἐπιμύονως προσανατολισμένη πρὸς τὴν ἐσχατολογικὴν πλήρωσιν καὶ ἀτενίζει συνεχῶς τὸ «καθ' ὄλου» τοῦ μυστηρίου τῆς λυτρώσεως. Ὁ χαρακτήρ τῆς λατρείας εἶναι

13. Olivier Clement, L' Eglise Orthodoxe, Paris 1961, σ. 44.

14. E. Roels, μν. ἔργ. σ. 247.

κατ' ἐξοχὴν δοξολογικός. Τὸ «πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου» εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς¹⁵. Ἡ πρόγευσις τοῦ τέλους, ἡ ὑπέρβασις τοῦ χρόνου, ἡ βίωσις ἐν τῇ αἰωνιότητι, ἡ ὁποία συντελεῖται διὰ τῶν μυστηρίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, βοηθεῖ τὸν ὀρθόδοξον θεολόγον νὰ ἔχη μίαν νέαν αἴσθησιν. Βλέπει τὴν «ἀνακεφαλαίωσιν» ὅχι ὡς κάτι τὸ ὁποῖον θὰ λάβῃ χώραν εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν τοῦ μέλλοντος. Γνωρίζει, αἰσθάνεται ὅτι ἤδη συντελεῖται. Ἡ ἱεραποστολή εἶναι ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν εἰς αὐτὴν τὴν πορείαν, τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐκπληρώσεως τῆς «ἀνακεφαλαιώσεως». Ἡ περίοδος μετὰ τὴν Ἀνάληψιν καὶ τὴν Πεντηκοστὴν δὲν εἶναι ἀπλῶς μία χρονικὴ περίοδος, δὲν εἶναι ὅσον χρόνος, ὅσον «καιρὸς Κυρίου», κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ θεῖον σχέδιον πληροῦται.

(α) Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι βασικὸς ὅρος διὰ τὴν πλήρωσιν ταύτην καὶ ἄρα ἄμεσος σκοπὸς καὶ ἀντικείμενον τῆς ἱεραποστολῆς. Δι' αὐτοῦ ἀρχίζει ἡ συσσωμάτωσις καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ. «Εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου», τοῦ ὁποίου κάθε ἱεραπόστολος γίνεται «διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ» (Ἐφ. γ' 6-7). Ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν «ὅς ἐστιν Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπίς τῆς δόξης» (Κολ. α' 27) πρέπει νὰ γνωστοποιηθῇ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ (Μάρκ. ιστ' 15). Ἰδιαίτερος πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ «διακονία» αὕτη τοῦ «εὐαγγελίου τῆς δόξης» ἀποτελεῖ ἤδη μετοχὴν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀναλύεται εἰς τὸ γ' κεφάλαιον τῆς Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, ὅπου παραλληλίζεται μετὰ τὴν διακονίαν τοῦ Μωϋσέως (ιδεὶ γ' 7-11).

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ ἱεραποστολή ἀπλῶς ἀναγγελία ὠρισμένων ἠθικῶν ἀληθειῶν ἢ ἀρχῶν, ἀλλὰ ἡ ἐναρξίς μιᾶς μεταμορφώσεως, ἡ ὁποία ἐγκαινιάζεται διὰ τοῦ «φωτισμοῦ τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. δ' 4, πρβλ. καὶ δ' 6), διὰ τοῦ ὁποίου καλούμεθα «εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β' Θεσ. β' 14), μιᾶς μεταμορφώσεως, ἡ ὁποία συντελεῖται ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ὅπως προηγουμένως διευκρινίσασαμεν, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν «συμμόρφωσιν» πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ (Ρωμ.

15. Ἐκάστη ὑμᾶς τροπαρίων καταλήγει εἰς τὸ «Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων», τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ συχνότερον ἐπαναλαμβανομένη φράσις τῆς ὅλης λατρείας. Ἡ θεία Λειτουργία ἐξελίσσεται καὶ εἶναι μία ἀδιάκοπος σειρά δοξολογικῶν ἀναφωνήσεων πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα: «ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις», «ὅτι σὺν τῷ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα», «ὅτι ἠυλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου», «καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν» ἐπαναλαμβάνεται ὡς κατακλείς τῶν εὐχῶν ὄλων σχεδῶν τῶν ἀκολοθιῶν.

ἡ' 29) ἐν τῇ αἰωνίᾳ αὐτοῦ δόξῃ. Ὁ σκοπὸς κατὰ ταῦτα τοῦ κηρύγματος δὲν περιορίζεται εἰς τὴν συνάθροισιν τῆς κοινότητος πρὸς ἀναμονὴν τοῦ ἐνδόξως ἀναμενομένου Κυρίου¹⁶, ἀλλὰ εἶναι ἤδη μία κίνησις δοξολογικῆ, πρόσκλησις καὶ συμμετοχὴ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ δεδοξασμένου Κυρίου, μυστικὴ μετοχὴ εἰς τὴν δόξαν του, κυοφορία καὶ κοινωνία τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης. (Ρωμ. ἡ' 18, Α' Πέτρ. ε' 1).

(β) Ἡ μεταμόρφωσις ὅμως αὕτη δὲν συντελεῖται ἀπλῶς διὰ τῆς ἀκοῆς τοῦ εὐαγγελίου. Εἰς τὸ Α' κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς ἀναγινώσκομεν: «Ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ» (Ἐφ. α' 13). Τὰ διαδοχικὰ στάδια εἶναι: «ἀκούσαντες», «πιστεύσαντες», «ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι». Χωρὶς τὴν σφραγίδα τοῦ Πνεύματος ἡ σωτηρία δὲν γίνεται προσωπικῆ. Αὐτὸ εἶναι «ὁ ἀραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ» (Ἐφ. α' 14). Ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ του ἔργου ἐλύτρωσε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἡ προσωπικὴ ὅμως συμμετοχὴ εἰς αὐτὴν τὴν λύτρωσιν, ὁ ἁγιασμὸς τῶν ἀνθρωπίνων προσώπων ἐπιτελεῖται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν Χριστῷ διὰ τῆς «κοινωνίας» μετὰ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι συνεπῶς ἀπαραίτητον μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁμὰς τῶν ἀποδεχθέντων τὸ εὐαγγέλιον νὰ γίνῃ «κοινωνία πιστῶν», «ἐκκλησία». Τὸ βασικὸν εἶναι ἡ δημιουργία μιᾶς νέας ὄντοτητος, ἡ ὁποία ἔρχεται εἰς τὴν ὑπαρξιν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁷. Καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν, πραγματοποιεῖται διὰ τῶν μυστηρίων. «Τὰ μυστήρια, τονίζει ὁ π. Florofsky, συνιστοῦν τὴν ἐκκλησίαν. Μόνον αὐτὰ συντελοῦν εἰς τὸ νὰ ἐξέρχεται ἡ χριστιανικὴ κοινότης ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους διαστάσεις καὶ δημιουργοῦν ἐξ αὐτῆς τὴν Ἐκκλησίαν»¹⁸.

Ὁ Κύριος ἀπεσαφήνισεν ὅτι «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται» (Μάρκ. ιστ' 16) καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προτοῦ βεβαίωσῃ τοὺς Κορινθίους ὅτι «ὕμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ» (Α' Κορ. ιβ' 27), εἶχε τονήσει ὅτι «καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἐν πνεῦμα ἐποτίσθημεν» (Α' Κορ. ιβ' 13. Πρὸβλ. Ρωμ. στ' 3, Ἐφ. δ' 5), «συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι» (Κολ. β' 12). Ἐπίσης ὁ Κύριος σαφῶς ἐτόνισεν ὅτι μόνον ὅσοι θὰ φάγουν τὴν

16. Ἴδὲ Walter Freytag, Reden und Aufsätze, Ἐκδ. J. Hermelink καὶ H. J. Margul, München 1961, Τόμ. II, σελ. 217.

17. Lesslie Newbigin, μν. ἔργ. σ. 20.

18. Georges Florofsky, L'Église, sa nature et sa tâche, ἐν L'Église universelle dans le dessein de Dieu, Neuchâtel, Paris 1949, Τόμ. I, σ. 65.

σάρκα Του καὶ θὰ πίουν τὸ αἷμά Του θὰ ἔχουν «ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς», «ζωὴν αἰώνιον», θὰ μένουν ἐν αὐτῷ καὶ ἐκεῖνος ἐν αὐτοῖς (Ἰω. στ' 53-58). Τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας παραμένει τὸ κέντρον, ὁ ἄξων τῆς ἐνότητος τῶν χριστιανῶν «ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ» (Α' Κορ. ια' 26). Τοῦτο δημιουργεῖ τὴν ὁρατὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας «ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν» (Α' Κορ. ι' 17). Μὲ τὴν ὅλην ζωὴν τῆς ἡ Ἐκκλησία καθιστᾷ πραγματικὸν — κατὰ τρόπον συγκεκαλυμμένον ἀλλὰ πραγματικὸν — τὸ ἐνδοξον σῶμα τοῦ Σωτῆρος. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Olivier Clement, «Σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν παύει νὰ ἀναπαύεται τὸ πλήρωμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ Ἐκκλησία φέρεται κατὰ μίαν νόμιμον προέκτασιν τοῦ δόγματος τῆς Χαλκηδόνας, ὡς μία πραγματικότης θεανδρική, ὄχι τόσον κυριολεκτικῶς συνεχιζομένη ἐνσάρκωσις, ἀλλὰ τόπος μιᾶς συνεχοῦς «κινήσεως», Ἐναλήψεως Πεντηκοστῆς, ἡ ὁποία ἐνώνει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν διὰ μέσου τοῦ «πέπλου» τῶν μυστηρίων, τόπος ὅπου τὸ Ἁγιον Πνεῦμα ἀποκαλύπτει, φανεράνει τὴν παρουσίαν καὶ τὴν σάρκα τοῦ δοξασθέντος Κυρίου»¹⁹.

Ἡ σύστασις «τοπικῆς Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία διὰ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς ὅλης ζωῆς τῆς θὰ μετέχη εἰς τὸν αἶνον καὶ τὴν ζωὴν τῆς «μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας», τῆς ὁποίας κεφαλὴ εἶναι ὁ Χριστὸς (Ἐφ. α' 22, δ' 5, ε' 23, Κολ. α' 18), εἶναι ἀσφαλῶς ὁ βασικὸς σκοπὸς τῆς Ἱεραποστολῆς διὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν καὶ θεολογίαν. Ὅταν λέγωμεν σύστασιν τοπικῆς ἐκκλησίας δὲν ἐννοοῦμεν προφανῶς πνευματικὴν ἀποικίαν, παράρτημα ἄλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰς κάθε χώραν ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν καλεῖται νὰ δοξάσῃ μὲ τὴν ἰδικὴν τῆς φωνὴν τὸν Χριστόν. Αὐτὸ σημαίνει διὰ τὴν Ἱεραποστολικὴν ἐργασίαν εἰλικρινῆ σεβασμὸν τῆς προσωπικότητος κάθε ἔθνους, ἀναζήτησιν τοῦ πῶς ὁ Θεὸς μέχρι τότε «οὐκ ἀμάρτυρον ἀφῆκεν ἑαυτὸν» (Πράξ. ιδ' 16-17) εἰς τὸ παρελθὸν τοῦ συγκεκριμένου λαοῦ, προστάθειαν ὄχι ἀπλῶς «προσαρμογῆς», ἀλλὰ «ἐνσάρκώσεως» τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῆς χώρας καὶ ἁγιοποιήσιν τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ λαοῦ, ὥστε νὰ εὕρῃ πραγματικῶς τὸν ἑαυτὸν του, νὰ καλλιεργήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὴν φωνὴν του καὶ νὰ προσθέσῃ τὴν ἰδικὴν τῆς χροιάν εἰς τὸν κοινὸν δοξολογικὸν ὕμνον, ἐν ἁρμονίᾳ πάντοτε μὲ τὸν αἶνον τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὁποιαδήποτε μονολιθικὴν διοικητικὴν ἀντίληψιν περὶ Ἐκκλησίας, διὰ τοὺς ὀρθοδόξους Ἱεραποστόλους βασικὸς παράγων ἐνότητος τῆς συνεχῶς ἐξαπλουμένης Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ἡ κοινὴ δοξολογία, πολυφωνικὴ εἰς τὴν μορφήν τῆς, ἀλλὰ μία ἐν πνεύματι, τοῦ ζῶντος Θεοῦ²⁰.

19. Olivier Clement, μν. ἔργ. σ. 65.

20. Ἰδὲ Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, Βυζάντιον — Εὐαγγελιστικὸν ἔργον, ἐν Ὁρησκευτικῇ καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, Ἀθήνα 1964, Τομ. 4ος, σ. 19-59. Τοῦ ἰδίου, The Missionary Activity of the Orthodox Church ἐν «Syndesmos» VI Assembly Finland 1964 Ἀθήνα, σ. 36-62. F. Dvorinik, Les Slaves, Byzance et

'Εν τῇ ἐνότητι τῆς 'Εκκλησίας ὑφίσταται πάντοτε καὶ ἡ ἐν 'Αγίῳ Πνεύματι ποικιλία. Τοῦτο εἶναι βασικὸν ἐκκλησιολογικὸν νόημα τῆς Πεντηκοστῆς. 'Ενῶ οἱ μαθηταὶ «ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ» (Πράξ. β' 1) «ῶφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς ἐκάθησέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν (β' 4)²¹.

'Εντὸς τῆς 'Εκκλησίας πραγματοποιεῖται διὰ τῶν μυστηρίων ἡ συσσωμάτωσις τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ Χριστῷ, θεᾶται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δοξολογία ἀντηχεῖ κατ' ἐπίγνωσιν. «Μία λατρεύουσα λειτουργικὴ κοινότης εἶναι ὄχι μόνον ἡ εἰκὼν τῆς πραγματοποιηθείσης κοινωνίας μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν ἐνὶ σώματι κατ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀνευ ἐξαιρέσεως ἢ διακρίσεως ἀτόμων, δὲν εἶναι μόνον τὸ προπύργιον ὅπου αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι τοῦ κόσμου τούτου ἐξασθενοῦν καὶ δὲν εὐρίσκουν καμμίαν διάθεσιν. Εἶναι βασικῶς ἡ ἱεραποστολικὴ κραυγὴ τῆς θριαμβεύουσας 'Εκκλησίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἡ δοξολογικὴ ἀναγγελία τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι παροῦσα καὶ ἡ ὁποία ἐρχεται»²². «Αὐτῶ ἡ δόξα ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ καὶ ἐν Χριστῷ 'Ιησοῦ εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰῶνων» ('Εφ. γ' 21).

Rome, au IX siècle Paris 1929. J. Glazik, Die russisch-orthodoxe Heidemission seit Peter dem Grossen, Münster 1954. N. Struve, Orthodox Missions past and present, ἐν «St. Vladimir's Seminary Quaterly» N. York 1963, No I.

21. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὴν συζήτησιν περὶ τῶν σχέσεων 'Εκκλησίας καὶ 'Ιεραποστολῆς, ἐὰν δηλαδὴ ἡ 'Ιεραποστολὴ εἶναι ἀπλῶς μέσον τῆς 'Εκκλησίας ἢ σκοπός, καὶ ἀντιστρόφως. Θὰ ἠθέλαμεν μόνον νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι ὅλοι οἱ προσδιορισμοὶ τῆς 'Εκκλησίας εἰς τὴν πρὸς 'Εφesusίους ἐπιστολὴν: «σῶμα», «νύμφη», «οἶκος», «ναὸς ἅγιος» ἀναφέρονται πάντοτε εἰς τὴν 'Εκκλησίαν ὡς ἀντικείμενον ἢ σκοπὸν καὶ ποτὲ ὡς μέσον ἀπλῶς ἱεραποστολῆς (Ἰδὲ Ed. Roels, μν. ἔργ. σ. 152). 'Ἡ 'Εκκλησία εἶναι ὁ δέκτης ὅλων τῶν εὐλογιῶν τοῦ Χριστοῦ. 'Ἡ 'Εκκλησία, «ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» ('Εφεσ. α' 23) πληροῖ, συμπληρώνει τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. «Αὐτὸς ἡ κεφαλὴ ἡμεῖς τὸ σῶμα», γράφει ὁ ἅγιος 'Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος, *μὴ δύναται μέσον εἶναι κεφαλῆς καὶ σώματος διάστημα κενόν;* («Ομιλία ἡ' εἰς τὴν Α' Κορ. Ε.Π.: 61, 72). Τὸ ἐλάχιστον ἐνδιάμεσον θὰ προσκάλει θάνατον.

22. Νικ. Νησιώτη, 'Ἡ 'Εκκλησιολογικὴ θεμελιώσις τῆς 'Ιεραποστολῆς, ἐν «Πορευθέντες» 1963, σ. 7. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἡ ρωσικὴ ὀρθόδοξος ἱεραποστολὴ ἤρχισε πρὸς τὰ βάθη τῆς βορείου Ἀσίας ὡς μία ἰδιότυπος λατρευτικὴ δοξολογικὴ πορεία τῶν Ρώσων μοναχῶν. Ἀπεσῦντο εἰς τὰ δάση διὰ νὰ ἀναζητήσουν τὴν μοναχικὴν ἀσκησιν, τὴν μυστικὴν θέαν καὶ δοξολογίαν τοῦ Τριαγίου Θεοῦ, καὶ ἐγκαθιστάμενοι μεταξύ διαφόρων ἀγρίων φυλῶν, ἐφάτιζον τοὺς περὶ εἰδωλολάτρας. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερον ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Πέρμης (1340-1396) ἕως τοῦ 'Ιεραποστόλου τῆς Ἰαπωνίας ἀρχιεπισκόπου Νικολάου Καζάντιν (1836-1912) ὁ ναὸς καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῆς κοινότητος τῶν πιστῶν ὑπῆρξαν ὁ πνεῦμον τῆς ὀρθόδοξου ἱεραποστολῆς, ὁ ὁποῖος εἶδε μίαν ἰδιαίτεράν δύναμιν εἰς τὴν φωνὴν τῆς. Ἰδὲ E. Smirnov, A short account of the historical development and present position of the Russian Orthodox Mission, London 1903 καὶ ὑποσ. παρόντος 20.

γ) Ἡ συσσωμάτωσις ἐν τῷ Χριστῷ περὶ τῆς ὁποίας ἕως τώρα ὠμίλησαμεν, δὲν νοεῖται προφανῶς ὡς μία ἐσωστρεφῆς μυστικιστικὴ φυγὴ ἀπὸ τὸν κόσμον, ἐκφραζομένη εἰς τὴν δημιουργίαν κλειστῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ ὡς ἀφετηρία διὰ ἐνεργῶν συμμετοχῆν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον προσανατολιζέται σαφῶς πρὸς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν πάντων ἐν τῷ Χριστῷ» εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς». Ἡ δοξολογία τῶν λελυτρωμένων πρέπει νὰ ἀντηχῇ καὶ πέραν τῶν ὀρίων τῆς κοινότητός των καὶ νὰ γεμίζῃ τὸ σύμπαν. Ὁ Κύριος χαρακτηρίζει τοὺς μαθητάς του: «φῶς», «ἄλας», «ζύμη» καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνθυμούμεθα ὅτι καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἔχουν νόημα καὶ ρόλον ἐν συναρτήσει μὲ ἓνα γενικώτερον σύνολον, τὸ ὁποῖον ὑπηρετοῦν. Ἡ ζύμη ἢ ὁποία θὰ περιωρίζετο εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς θὰ αὐτοκατεστρέφετο, θὰ «ἐξύνιζε». Ἡ ἐσωτερικὴ ἔνωσις μὲ τὸν Χριστὸν μᾶς ὑποχρεώνει νὰ εἴμεθα παρόντες εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας μὲ ἐνεργητικὴν στάσιν, ὅπως ὁ Κύριός μας, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ παραμένει Κύριος αὐτῆς. Ὅχι μὲ ἐπιπολαίους ἐνθουσιασμοὺς δι' ἓνα εἶδος πολιτικοκοινωνικῆς ἐπιβολῆς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὅμως πάλιν μὲ ἀνυπομονησίαν ἢ ἀπαισιοδοξίαν διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπιστίας. Ἡ λύτρωσις ἐν Χριστῷ ἔχει συντελεσθῆ, αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους ἔχουν ὀριστικῶς κυκλωθῆ καὶ ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἀσφαλῶς κατὰ κράτος νικηθῆ. Ἄλλ' ὅμως ἀπελπισμένος ρίπτει τὰ τελευταῖά του βέλη. Ὑπάρχουν ἀκόμη τραυματῖαι, νεκροὶ καὶ ζῶφοι²³.

Εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὴν μεταβατικὴν περίοδον τοῦ οὔπω. «Οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα» (Α' Ἰω. γ' 2). Ζῶμεν μὲ τὴν προσμονὴν τῆς «ἀποκαλύψεως τῆς δόξης αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. δ' 13), εἰς τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν, ὅτι οἱ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ θὰ ἀπολαύσουν τὸ πλήρωμα τῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως (Α' Πέτρ. δ' 13) καὶ θὰ λάβουν «τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης-στέφανον» (Α' Πέτρ. ε' 4). Ἡ ἀναμονὴ ὅμως αὕτη δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν κοινωνικὴν ἐκείνην παθητικὴν διαφόρων εὐσεβιστικῶν τάσεων, ἢ ὁποία ἀντιμετωπίζει μὲ φοβίαν τὸν κόσμον καὶ ἀποσύρεται εἰς τὸ καταφύγιον τοῦ ὁράματος τῶν ἐσχάτων. Εἶναι μία δυναμικὴ προσμονὴ χαρακτηρισζομένη ἀπὸ θετικὴν ἐνέργειαν, ἢ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν βεβαιότητα ὅτι ἢ ἐσχατολογικὴ αὕτη πλήρωσις, θεῖα συγκαταβάσει, ἀπαιτεῖ καὶ τὴν ἰδικὴν μας συμμετοχῆν. «Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος» (Ματθ. κδ' 14). Ἡ ἀναμονὴ αὕτη εἶναι ἀκόμη πλήρης θάρρους καὶ ἡρέμου βεβαιότητος ἐναντι τοῦ παρόντος, «ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν

23. Ἰδὲ Walter Freytag, Vonn Sinn der Weltmission, ἐν μν. ἔργ. σ.

κόσμον» (Α' Ἰω. ε' 4). Γνωρίζομεν ὅτι μολονότι ζῶμεν ἀκόμη εἰς τὴν περι-
 οδὸν τοῦ «οὐῖω», ἤδη (νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμέν» (Α' Ἰω. γ' 2). Κινοῦμεθα
 λοιπὸν ἐντὸς τοῦ κόσμου μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν «ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ
 Θεοῦ», ὅπως οἱ υἱοὶ συμπεριφέρονται καὶ κινουῦνται ἐντὸς τῆς πατρικῆς ἰδιο-
 κτησίας: «εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα·
 πάντα ὑμῶν ἐστίν· ἡμεῖς δὲ Χριστοῦ· Χριστὸς δὲ Θεοῦ» (Α' Κορ. γ' 22-23).

Ἱεραποστολὴ εἶναι νὰ συνεργασθῶμεν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι διὰ τὸν ἀγια-
 σμὸν τῶν πάντων, τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν «προσα-
 γωγὴν» τῶν Πατρὶ (Ἐφ. β' 18). Γινόμεθα δὲ «σοεργοὶ Θεοῦ» ὑπὸ μιαν
 εὐρυτέραν ἐποψίν: συμμετέχοντες εἰς τὴν ἐξέλιξιν πρὸς ἐνότητα, εἰρήνην,
 ἀγάπην, πρὸς τὴν ὁποίαν κατευθύνεται τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. «Ὡς τέκνα Θεοῦ
 κατὰ χάριν» συσσωματωμένοι μετὰ τοῦ Χριστοῦ, «δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι'
 οὐ τὰ πάντα» (Ἐβρ. β' 10), ἡνωμένοι μετὰ Αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει μόνον «ἀνέ-
 πλασεν», ἀλλὰ καὶ «ἐπλασε» («τὰ πάντα»), οἱ χριστιανοὶ μελετοῦν καὶ συμμε-
 τέχουν εἰς τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς τῶν καὶ τοῦ πρωτοτόκου Ἀδελφοῦ τῶν ἐν
 Ἀγίῳ Πνεύματι. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔργα δὲν εἶναι μόνον ἡ σωτηρία, ἀλλὰ καὶ ἡ
 δημιουργία. Μετὰ διὰ θεσιν δοξολογικὴν ἀναπτύσσουσιν ὅλας τὰς δυνάμεις, τὰς
 ὁποίας ἔλαβον, λογικὴν, φαντασίαν, καλλολογικὴν αἴσθησιν, μετὰ τὴν βεβαί-
 οτητα ὅτι «ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτόν τὰ πάντα αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς
 αἰῶνας» (Ρωμ. ια' 36).

Ἐντὸς τῆς προοπτικῆς ταύτης θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ὡς ἓνα ἔμμεσον
 σκοπὸν τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς καὶ κάθε τι τὸ ὁποῖον βοηθεῖ ἓνα
 λαόν, τὸν ἄνθρωπον γενικῶς, νὰ ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς δυνατότητας, τὰς ὁποίας
 ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γίνῃ ἀληθῶς αὐτός, ὁ ὁποῖος δυνάμει εἶναι,
 π.χ. ἐκπαίδευσις, ἔργα πολιτισμοῦ καὶ κοινωνικῆς προόδου. Ταῦτα ἀσφα-
 λῶς ἐπονται τῶν προηγουμένων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἀμε-
 σσον ἀνάγκην. Ἐν τούτοις ἔχουν ἀσφαλῶς τὴν ἰδικὴν τῶν ἀξίαν ὡς ἰδιαιτεροί
 τόνοι εἰς τὴν δοξολογικὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν τὸ σύμπαν καλεῖται νὰ ἀνα-
 πέμψῃ εἰς τὸν Θεόν²⁴.

24. Ἡ στενὴ σχέσις ἀνθρώπου καὶ φύσεως εἶναι πολὺ ἀισθητὴ εἰς τὴν ὀρθόδοξον
 λατρείαν, μαρτυρουμένη ἀπὸ τὴν χρῆσιν πολλῶν φυσικῶν στοιχείων καὶ τὸ πλῆθος τῶν
 εὐχῶν διὰ ὑλικά πράγματα π.χ. «εἰς χωράφια», «ἀμπελώνας», «ἀγιασμὸν τῶν ὑδάτων»,
 «εἰς νόσον βοῶν», εἰς «σηρικὸν σκόληκα», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ποίμνην». Ἡ ἀισθησις
 τῆς δημιουργικῆς καὶ ἀναδημιουργικῆς κινήσεως τοῦ Θεοῦ διέπει ὅλας αὐτάς τὰς εὐχάς
 Ἀφετηρίαν τῶν κατὰ κανόνα ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι «ὁ κτιστὴς καὶ δημιουργὸς
 τῶν ἀπάντων» («Εὐχὴ ἐπὶ θεμελίῳ λίθου»), «ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάν-
 τα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ κόσμήσας ἀμφω ἀρρήτως κόσμῳ, εἰς δοξολογίαν τοῦ δεδοξασμένου
 αὐτοῦ ἰσχυροῦ» (Εὐχὴ εἰς τοὺς σηρικὸν σκόληκα). Κατάληξις τῶν δὲ ὅτι αὐτὸς εἶναι
 «ὁ κυβερνῶν», «ὁ συντηρῶν», «ὁ εὐλογῶν, ὁ ἀγιάζων τὰ σύμπαντα», εἰς τὸν ὁποῖον με-
 ὄλους τοὺς τρόπους «τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν». Συχνάκις ἡ αἰτήσις διὰ τὸν ἀγιασμὸν τῆς

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ προσέφερον τὰ προϊόντα των — τὰ ὅποια ἦσαν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς φύσεως — ὄχι μόνον πρὸς ἁγιασμόν, ἀλλὰ καὶ ὡς προσφορὰν θυσίας καὶ λατρείας πρὸς τὸν Θεόν. Σήμερον καλούμεθα ἐπίσης νὰ προσφέρωμεν τὰ προϊόντα μας — ἀπὸ τὴν φύσιν, τὸ λογικὸν καὶ τὸν μόχθον μας — ὡς προσφορὰν αἴνου εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τῶν πάντων, διὰ τὸ θέλημα τοῦ ὁποῖου τὰ πάντα «ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν» (Ἀποκ. δ' 11).

Πρέπει νὰ υπογραμμισθῇ, τέλος, ὅτι βάσις τῆς ἀξίας ἐνὸς ἔργου, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν, εἶναι τὸ κατὰ πόσον γίνεται «πρὸς δόξαν Θεοῦ»· τὸ κριτήριον εἶναι ἡ διάθεσις. «Ἐνα ἔργον, ἃς εἶναι πολλὰ χαμηλόν, ἔλεγεν ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ἃς εἶναι πλέον ἐλάχιστον, — πλέον ἀδιάφορον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄμεσον ἱεραποστολικὴν σκοπιμότητα, ἃς προσθέσωμεν — ὅμως, ὅταν γίνεται μὲ τέλος, διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς μόνον τὸν Θεὸν καὶ εἰς δόξαν του, ἀξίζει ἀπείρως περισσότερον διὰ νὰ εἴπω ἔτσι, παρὰ πολλὰ ἔργα ὑψηλά, ἔνδοξα καὶ μεγαλότατα — «πνευματικά», «θρησκευτικά», θὰ προσέθετεν ὁ ἅγιος — ὅπου νὰ γίνωνται χωρὶς αὐτὸ τὸ τέλος».

Ἐν συμπεράσματι, οἱ χριστιανοί, ἐπὶ τοὺς ὁποίους τὸ «τῆς δόξης καὶ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα ἀναπαύεται» (Α' Πέτρ. δ' 14), οἱ «καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνοί» (ε' 1), καλοῦνται νὰ διακηρύξουν τὴν ἐν Χριστῷ λύτρωσιν δοξάζοντες τὸν Θεὸν μὲ ἕκαστον ἔργον των καὶ κίνησιν (Ματθ. ε' 16, Α' Κορ. στ' 20, Α' Πέτρ. δ' 11). Ἔτι περισσότερον, ἀτενίζοντες τὸ πρόσωπον τοῦ ἀναστάντος Κυρίου καὶ τὴν ἀναμενομένην ἔνδοξον Ἐλευσίν Του, μεταμορφούμενοι «ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν», καλοῦνται νὰ ζοῦν, νὰ «εἶναι» οἱ ἴδιοι — ὀντολογικῶς — «εἰς ἔπαινον δόξης Θεοῦ» (Ἐφεσ. α' 6,12).

4. ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Τὸ πρόβλημα τοῦ κινήτρον τῆς Ἱεραποστολῆς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μελετηθῇ ὑπὸ διαφόρους ὀπτικὰς γωνίας: Τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τῆς ὑπακοῆς εἰς τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου (Ματθ. κη' 19), τοῦ πόθου τῆς σωτηρίας ψυχῶν, τῆς λαχτάρας πρὸς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅλα τὰ

φύσεως συνυφαινεται μὲ ἀναγωγὴν εἰς τὰς πνευματικὰς ἀληθείας τῆς Ἀγίας Γραφῆς. π.χ. «εἰς τὴν εὐχὴν ἐπὶ τρυγῆς ἀμπέλου» λέγεται: «ὁ εὐδοκῆσας ἄμπελον κληθῆναι τὸν μονογενῆ σου Υἱόν», «τὸν συγκαλέσαντα ἡμᾶς τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου μέτοχον ποιήσον».

Τὸ κάθε τι γίνεται «σημεῖον» καὶ συνδέεται μὲ τὴν καθολικὴν προοπτικὴν τοῦ μυστηρίου τῆς Λυτρώσεως. Εἰς ὅλην τὴν λατρίαν ἀναπνέει τις τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ δοξολογία τῶν λελυτρωμένων δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συμμετοχὴ εἰς τὴν δοξολογίαν τοῦ σύμπαντος: «Πρόσδεξι ἡμῶν μετὰ τῶν κτισμάτων πάντων τὴν κατὰ δύναμιν δοξολογίαν», ἐπαναλαμβάνομεν ἐκάστην πρωτὰν (ΙΑ' εὐχὴ τοῦ Ὁρθρου), «ὅτι σοὶ κάμπτει πᾶν γόνου ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσα πνοὴ καὶ κτίσις ὑμνεῖ τὴν ἀκατάληπτόν σου δόξαν».

ἀνωτέρω εἶναι ἀναμφισβητήτως σημαντικὰ κίνητρα Ἱεραποστολῆς, τὸ δὲ τελευταῖον ἐναρμονίζεται ἀπολύτως, μεθ' ὧν προηγουμένως ἐξετέθησαν. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ οὐσιαστικώτερον κίνητρον πρὸς Ἱεραποστολήν, τόσον διὰ τὰ ἄτομα ὅσον καὶ διὰ τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν, πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ βαθύτερον. Δὲν εἶναι ἀπλῶς «ἔργον ἀλτροῦϊσμοῦ», («ὑπακοή», «χρέος», ἐκφρασις ἀγάπης. Εἶναι ἐσωτερικὴ ἀναγκαιότης. «Ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται, οὐαὶ δὲ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι») (Α' Κορ. θ' 16). «Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἐκφάνσεις τῆς ἀνάγκης αὐτῆς, δευτερογενῆ κίνητρα. Ἡ Ἱεραποστολὴ εἶναι ἐνδόμυχος ἀναγκαιότης α) διὰ τὸν ἐνσυνειδήτως πιστόν, β) διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ τυχὸν ἄρνησις τῆς δὲν εἶναι ἀπλῶς παράλειψις καθήκοντος: εἶναι ἄρνησις τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ των.

Ὁ Χριστιανός, ὁ ὁποῖος «συνεσωματώθη» μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ζῆ ἀληθῶς ἐν αὐτῷ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σκέπτεται, νὰ αἰσθάνεται, νὰ θέλῃ νὰ ἐνεργῆ, νὰ βλέπῃ τὸν κόσμον κατὰ τρόπον διαφορετικὸν τοῦ Χριστοῦ. Δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸν ὀρίζοντά του εἰς τὴν ἐνορίαν του, τὴν πόλιν του, τὸ ἔθνος του, τὸν «χριστιανικὸν» λεγόμενον κόσμον. Τοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ζοῦν «ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ» (Ἐφεσ. β' 12). Γνωρίζει, ὅτι ὁ Θεὸς «ἐποίησεν ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων» (Πράξ. ιζ' 26) καὶ «θέλει πάντα ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Β' Τιμ. β' 4). Γνωρίζει ἀκόμη ὅτι τοὺς χρόνους τῆς ἀγοίας ὑπεριδῶν («τὰ νῦν παραγγέλλει πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν») (Πράξ. ιζ' 30). Αὐτὴ ἡ αἰσθησις τῆς σημασίας τοῦ «τανῦν» (τώρα), πιέζει τὸν ἱεραπόστολον. Τὸ «πᾶσι πανταχοῦ» τὸν ὠθεῖ νὰ βλέπῃ τὸ χρέος του εἰς τὰς οἰκουμένικας του διαστάσεις. Δὲν ἔχει τοῦτο καμμίαν σχέσιν μετὰ τὸ κοσμοπολιτικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ζητεῖ περιπετείας ἐκτὸς τῆς μητρικῆς γῆς καὶ τοῦ πατροπαραδότου πολιτισμοῦ, οὔτε μετὰ καμμίαν ρωμαντικὴν διάθεσιν, ἢ ὅποια παραβλέπει τὰς ὑπαρχούσας ἀνάγκας τῆς γενετικῆς χώρας, τὴν κρίσιν τῶν «χριστιανικῶν ἐθνῶν». Ζῶν («ἐν Αὐτῷ»), ὁ ὁποῖος εἶναι «ὁ Ὄν», ἡ ἀπόλυτος πραγματικότης, ὁ ἱεραπόστολος παραμένει πάντοτε ρεαλιστής. Γνωρίζει ὅτι παντοῦ ὑπάρχει πεδῖον ἱεραποστολικῆς ἐργασίας. Ἐν τούτοις, εἶναι εἰς θεοῖν νὰ διακρίνῃ, ὅτι εἰς ὠρισμένας περιοχὰς ἡ ἀνάγκη εἶναι ἐπιτακτικώτερα καὶ «οἱ ἐργάται—οὔτε—ὀλίγοι», ὅτι ὑπάρχουν περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας τὸ Εὐαγγέλιον ποτὲ—οὔτε μίαν φοράν—δὲν ἔχει κηρυχθῆ. «Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ἃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεῦσουσι οὐ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ αἰκούσωσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσι ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι;» (Ρωμ. ι' 14-15). Αὐτὰ τὰ τέσσαρα «πῶς» ἀνησυχοῦν καὶ φλέγουν τὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχὴν του. Ὁ ἱεραπόστολος πιστεύει ὅτι δὲν ὑπάρχει θησαυρὸς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου πολυτιμώτερος τῆς ἀποκαλυφθείσης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀληθείας. Διὰ τοῦτο αἰσθάνεται ὅτι περισσότερον ἀδικημένοι εἰς τὴν ἐποχὴν μας εἶναι ὅσοι

ἔχουν στερηθῆ τοῦ Θείου Λόγου, ὄχι διότι οἱ ἴδιοι ἠρνήθησαν νὰ τὸν ἀκούσουν, ἀλλὰ ἀπλούστατα διότι ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι ἐπὶ αἰῶνας τὸν κατέχουν, ἠδιαφρόρησαν νὰ τοὺς τὸν γνωστοποιήσουν. Ἐπὶ πλέον, αἰσθάνεται, ὅτι ἡ «ἐντιμότης» του, ἡ «δικαιοσύνη» του, ἡ «πίστις» καὶ ἡ «ἀγάπη» του δὲν εἶναι γνήσιαι, ὅταν δὲν ἐπιχειρῇ κάτι συγκεκριμένον — ὅτι καλῦτερον δύναται — πρὸς αὐτὴν τὴν κατεῦθυνσιν. Ὅπως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, αἰσθάνεται ὅτι εἶναι «ὀφειλέτης» «Ἑλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις» (Ρωμ. α' 14). Τοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ βλέπῃ τὸν Σταυρόν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος «συνανύψωσε τοῦ Ἀδάμ τὴν ἐκπτώτον φύσιν ἅπασαν»²⁵, εἰς τὸν ὅποιον «τείνας τὰς παλάμας ἐνηγκαλίσαστο ἔθνη καὶ λαοὺς»²⁶, ὅπως ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὴν ὀρθόδεξον ὑμνολογίαν²⁷, καὶ νὰ περιορίζηται νὰ ὑμῆ τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ νὰ ζητῇ τὸ ἔλεός του χωρὶς νὰ συμμερίζηται τὸ παγκόσμιον νόημα τῆς θυσίας ταύτης (ιδὲ Κολ. α' 20).

Ὅταν ἀναλογίζηται τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποιον τοῦ ἀπεκαλύφθη διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ προφητῶν «εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου» (Ἐφ. γ' 6)· ὅταν βλέπῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἔστω «δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι» (Α' Κορ. ιγ' 12), φλογίζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ φωνάξῃ «Δεῦτε». Τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐν στενῇ συσχετίζει μὲ τὸ παγκόσμιον λυτρωτικὸν νόημα τοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἐκφράζεται ὠραϊότατα εἰς τὰ τροπάρια, τὰ ὅποια ψάλλονται κατὰ τὸν Ὅρθρον τῆς Κυριακῆς. π.χ.:

Δεῦτε πάντα τὰ ἔθνη γνῶτε τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν.

Χριστὸς γὰρ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ ἐν ἀρχῇ Λόγος,

Ἐσταυρώθη δι' ἡμᾶς καὶ ἐκὼν ἐτάφη·

Καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τοῦ σῶσαι τὰ σύμπαντα·

Αὐτὸν προσκυνήσωμεν²⁸.

25. Μηναῖον, Κάθισμα Ὅρθρου 14ης Σεπτεμβρίου.

26. Παρακλητικῆ, α' ᾠδῆ, Ὅρθρου Παρασκευῆς β' ἡχου.

27. Ἡ εἰκὼν τοῦ ἐναγκαλισμοῦ ὄλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ σύμπαντος ἐν τῷ Σταυρῷ, ἡ ὅποια ὀδηγεῖ εἰς μίαν ἀδιάκοπον δοξολογίαν τοὺς πιστοὺς, συχνότατα ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὴν ὀρθόδοξον ὑμνολογίαν. Πχ. «Ἀπλώσας ἐν σταυρῷ τὰς παλάμας οἰκτιρῶν, τὰ ἔθνη τὰ μακρὰν ἀπὸ Σοῦ γεγονότα συνήγαγες δοξάζειν Σου τὴν πολλὴν ἀγαθότητα (Μηναῖον, Κάθισμα Ὅρθρου 15 Σεπτεμβρίου. Πρβλ. Παρακλητικῆ, α' ᾠδῆ, Ὅρθρου Παρασκευῆς ἡχου πλ. δ' καὶ Ἀπόστιχα τῶν Αἰῶνων Ὅρθρου Παρασκευῆς βαρέως ἡχου). «Ἐπὶ Σταυροῦ τὰς ἀχράντους Σου χεῖρας ἐξέτεινας ἐπισυνάζων πάντα τὰ ἔθνη κράζοντα, Κύριε δόξα Σου» (Παρακλητικῆ, Κάθισμα Ὅρθρου Παρασκευῆς β' ἡχου). Ὡς ἓνα πλήρες παράδειγμα ὑπενθυμίζομεν τὸ ἐξαποστειλῆριον τοῦ Ὅρθρου τῆς 14ης Σεπτεμβρίου «Σταυρὸς ὑψοῦται σήμερον καὶ κόσμος ἀγιάζεται· ὁ γὰρ Πατρὶ συνεδρεύων καὶ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ, ἐν τούτῳ χεῖρας ἀπλώσας τὸν κόσμον ὄλων ἐιλκυσας πρὸς τὴν σὴν, Χριστέ, ἐπίγνωσιν, τοὺς οὖν εἰς Σὲ πεποιθότας θείας ἀξίωσον δόξης».

28. Παρακλητικῆ, Αἶνοι Ὅρθρου Κυριακῆς γ' ἡχου. Πρβλ. καὶ τὸ Στιχηρὸν τοῦ

Κάθε πιστός, ὁ ὁποῖος ζῆ συνειδητῶς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ σκέπτεται μὲ συνέπειαν, αἰσθάνεται, ὅτι ὁ αἶνος καὶ ἡ δοξολογία, τὴν ὁποῖαν προσωπικῶς ἀναπέμπει εἰς τὸν Θεόν, εἶναι ἐλλιπής, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν μετέχουν τόσαι φυλαὶ καὶ γλῶσσαι. Γνωρίζει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ ὑπόλοιποι φωναὶ τῆς οἰκουμένης, διὰ νὰ ἀποκτήσουν καὶ αἱ ὑπάρχουσαι τὴν ἁρμονίαν των καὶ ἡ ὅλη πολυφωνικὴ δοξολογία νὰ εὕρῃ τὸ μελωδικὸν κάλλος καὶ βάθος τῆς. Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ὁ ἱεραπόστολος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ, ὅταν τόσαι ἀκόμη γλῶσσαι παραμένουν σιωπηλαὶ εἰς τὸν αἶνον τοῦ Θεοῦ, ὅταν ὁ Κύριος δὲν λαμβάνῃ τὴν ὀφειλομένην εἰς αὐτὸν δόξαν ἐν ὅλῃ καὶ ἐξ ὅλης τῆς δημιουργίας.

Ὅταν, τέλος, ὁ ἱεραπόστολος ἀτενίζῃ τὸ ἔσχατον τέρμα, τὸν σκοπὸν τῆς ἱστορίας, τὸ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, «εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς», αἰσθάνεται μίαν αὐθόρμητον καὶ ἐνδύμυχον ἀναγκαιότητα νὰ συντονίσῃ τὸ σχέδιον τῆς ζωῆς του μὲ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, νὰ προσανατολίσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν, νὰ ὑμῆ τὸν Κύριον καὶ νὰ εἶναι μὲ ὅλην τὴν ζωὴν του ζῶσα δοξολογία Αὐτοῦ. Ἡ ἔντονος ἐνατένισις τῶν ἐσχάτων, ἡ ὁποία παραμένει τόσον ἀκμαία εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἔδωσε πάντοτε ἰδιαιτέραν δύναμιν εἰς τὴν Ἱεραποστολήν.

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους, νομίζομεν, ὅτι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Ἱεραποστολήν διὰ τὸν σκεπτόμενον καὶ ζῶντα θεολογικῶς δὲν εἶναι ἀπλῶς θέμα «καθήκοντος» ἢ «χρησιμότητος», δὲν εἶναι τόσον ζήτημα «ἠθικόν». Εἶναι κάτι τὸ πολὺ βαθύτερον καὶ περισσότερον «μυστικόν»: ὑπαρξιακὴ προσταγή. Συσσωματωμένους ἐν τῷ Χριστῷ, ζῶν ἐν τῷ Πνεύματι ὁ ἱεραπόστολος, δὲν δύναται νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ ζῆσῃ κατὰ τρόπον διαφορετικόν.

2) Ἐὰν ἡ ἔσωτερικὴ αὐτῆ ἀναγκαιότης, εἰς τὰς διαστάσεις τὰς ὁποίας προηγουμένως περιεγράψαμεν, εἶναι ἀληθὴς διὰ τὸν πιστόν, ἰσχύει πολὺ περισσότερον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ὄχι «συσσωματοῦται», ἀλλὰ «εἶναι» τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, «τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου» (Ἐφεσ. α' 23).

Ἡ Ἐκκλησία χωρὶς Ἱεραποστολήν εἶναι σχῆμα δξύμωρον. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει «χρισθῆ», ἔχει «ἀποσταλῆ» ἡπὸς ὁ Χριστὸς (πρβλ. Ἰω. ιζ' 18) διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ: «εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρῦξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν» (Λουκ. δ' 18,19). «Ἐχει ἀποσταλῆ διὰ νὰ τὸ ὀλοκληρώσῃ Δυνάμει καὶ ἰδῶμεν τὴν ἔννοιαν ταύτην τῆς πληρώσεως εἰς τὴν λέξιν «πλήρωμα» (Ἐφ. α' 23). Εἶναι

Ὁ Ὀρθρος τῆς Κυριακῆς β' ἡχοῦ: «Αἰνεσάτωσαν ἔθνη καὶ λαοὶ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἐκουσίως δι' ἡμᾶς θάνατον ὑπομεινάντα καὶ ἐν τῷ ᾄῃ κρημερῶσαντα καὶ προσκνησάτωσαν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, δι' ἧς πεφώτισται πάντα τοῦ κόσμου τὰ πέρατα».

«Ἀποστολική» ὄχι μόνον λόγῳ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, ἀλλὰ ἀκόμη διότι διατηρεῖ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, τὸν ἀποστολικὸν ζῆλον, κυρίως διότι ἡ ἴδια ἔχει ἀποσταλῆ.

Ἄλλὰ καὶ ὁ προσδιορισμὸς «Καθολικῆ», ὅπως καὶ ἂν ἐκληφθῆ, μὲ τὴν τοπικὴν, τὴν θεολογικὴν, τὴν μεταφυσικὴν τοῦ ἔννοιαν²⁹ δὲν παύει νὰ τονίζη τὴν ἱεραποστολικὴν διάστασιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐὰν ἀδιαφορήσῃ συνεπῶς ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸ ἐμπειπιστευμένον εἰς αὐτὴν ἔργον, ἀρνεῖται ἑαυτὴν, ἀντιφάσκει πρὸς τὸν ἑαυτὸν της, τὴν οὐσίαν της, καὶ προδίδει τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον διεκδικεῖ ὅτι ἔχει: τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Μία «στατικὴ Ἐκκλησία», ἀπὸ τὴν ὁποῖαν λείπει τὸ ὄραμα καὶ ἡ ἀντίστοιχος πρᾶξις διὰ τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς οἰκουμένης, δυσκόλως θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς «Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία», εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Κύριος ἐνεπιστεύθη τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου Του. Δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι (ὀρθῶς) δοξάζει τὸν Θεὸν καὶ ἀποτελεῖ «σημεῖον» τῆς ἀναμενομένης ἐνδόξου ἐλευσεώς Του. Ἡ ἀπήχησις τῆς τελικῆς κραυγῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς «ἔρχου Κύριε Ἰησοῦ», ἡ ὁποία δονεῖ τὴν χριστιανικὴν λατρείαν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὸ ὄραμα τῶν «ἐσχάτων» καὶ ἡ ἐνατένισις αὐτῆ δὲν δύναται νὰ διαχωρισθῆ ἀπὸ τὴν συναίσθησιν, ὅτι «κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος» (Ματθ. κδ' 14).

Ἐν ἀκόμη σημεῖον ἀπὸ τὴν λειτουργικὴν μας ζωὴν: Αἱ εὐχαί, διὰ τῶν ὁποῖων οἱ πιστοὶ εἰς ἐκάστην θείαν Λειτουργίαν καλοῦνται νὰ δεηθοῦν «ὑπὲρ τῶν κατηχομένων», «ἵνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ, κατηχήσῃ αὐτοῖς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης, ἐνώσῃ αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ»...³⁰ δὲν εἶναι ἀπλῶς ὑπόλειμμα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων, ἀλλὰ μία συνεχὴς ὑπενθύμισις τῆς πραγματικῆς δομῆς τῆς χριστιανικῆς λατρευτικῆς κοινότητος. Ἐκάστη τοπικὴ («Ἐκκλησία») διὰ νὰ εἶναι ὀργανικῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς Μιᾶς, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, πιστὴ εἰς τὴν καθόλου παράδοσιν της, διὰ νὰ λατρεύῃ «ὀρθοδόξως», ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν συνεχῆ ἐπέκτασιν τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Ὄφειλε νὰ ἔχῃ ἀδιακόπως κατηχομένους καὶ νὰ δέεται «ἵνα καὶ αὐτοί, σὺν ἡμῖν (τοῖς πιστοῖς) δοξάσωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα»³¹ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἰσχυρὸς πόθος ἐπεκτάσεως τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ, ἡ δυναμικὴ τάσις τῆς λατρείας, εἶναι βασικὸν στοιχεῖον τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ παρουσία τῶν ἐν λόγῳ εὐχῶν εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν,

29. Ἰωάννου Καρμίρη, Ἡ περὶ Ἐκκλησίας ὀρθόδοξος δογματικὴ διδασκαλία. Ἀθῆναι 1964, σ. 25 ἐξ.

30. Θεία Λειτουργία Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Εὐχαὶ τῶν Κατηχομένων. Πρβλ. Λειτουργίαν Μεγάλου Βασιλείου καὶ Προηγιασμένων.

ἐνθυμίζει ἀδιακόπως τὴν ἱεραποστολικὴν διάστασιν κάθε λατρευτικῆς κοινότητος καὶ καλεῖ πρὸς ἀναθεώρησιν πάσης στατικῆς ἀντιλήψεως τῆς ὀρθοδόξου λατρείας.

Τέλος, σχετικῶς μὲ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας κέντρον ζωῆς καὶ λατρείας παραμένει ἡ Ἀνάστασις, θὰ πρέπει καὶ τοῦτο νὰ τονισθῇ: Τὸ ἀνοιγμα τοῦ ὀρίζοντος διὰ τὴν οἰκουμενικὴν Ἱεραποστολικὴν συνδέεται ἀμέσως μὲ τὸν θρίαμβον τοῦ Κυρίου διὰ τῆς Ἀναστάσεως, τὸ γεγονός ὅτι ἐδόθη αὐτῷ «πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. κη' 18), τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κηρυχθῇ «πᾶσι τοῖς ἔθνεσι» (κη' 19). Πρὸ τῆς Ἀναστάσεως, πρὸ τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ ὑπερβούν τὰ σύνορα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, «Εἰς ὁδὸν ἔθνῶν μὴ ἀπέλθητε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε» (Ματθ. ι' 5), τοὺς παρήγγειλεν ὁ Κύριος. Μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ὅμως, δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται πλέον νὰ περιορίσουν τὸ κήρυγμά των ἐντὸς αὐτῶν τῶν ὁρίων: «Πορευθέντες οὐ μὴ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη' 19 πρβ. Μαρκ. ιστ' 15, Λουκ. κδ' 47, Πρ. α' 8). Εἶναι λοιπὸν κατ' ἐξοχὴν ἀντιφατικόν, ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ψάλλωμεν καὶ νὰ ζῶμεν ἐντόνως τὰ γεγονότα τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ζῶμεν... πρὸ τῆς Ἀναστάσεως! δηλαδὴ νὰ περιορίζωμεν τὴν δραστηριότητά μας εἰς τὰ ὅρια τοῦ Ἰσραὴλ—ἔστω τοῦ Ἰσραὴλ τῆς χάριτος—χωρὶς νὰ αἰσθανώμεθα τὸ ἐπιτακτικὸν χρέος, τὸ ὁποῖον ἔχομεν, νὰ ἀναγγείλωμεν τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστοῦ «πάσῃ τῇ κτίσει» (Μαρκ. ιστ' 15).

Ὅσον περισσότερον ἀναλογίζηται κανεὶς τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ζωὴν, τὴν λατρείαν, τὴν παράδοσίν της, τόσον βαθύτερον βεβαιοῦται ὅτι δι' αὐτὴν ἡ Ἱεραποστολή, δηλαδὴ ἡ μετάδοσις τοῦ λόγου καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἡ φανέρωσις τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλυφθείσης καὶ ἀναμενομένης, «ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ χρόνου, εἶναι βαθυτάτη ἐσωτερικὴ ἀναγκαιότης.

Ὅταν μελετῶμεν θεολογικῶς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ κίνητρον τῆς Ἱεραποστολῆς, ἐντὸς τῆς ἐκτεθείσης προοπτικῆς, καθίσταται σαφές, ὅτι θὰ πρέπει νὰ τονίσωμεν τὴν κλήσιν τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς Ἱεραποστολήν, ὄχι μόνον —ἢ τόσον— ὑπογραμμίζοντες λόγους «ἐξωτερικοὺς» (ὅπως π.χ. τὴν ὑπαρξίν ἀπολιτίστων φυλῶν, τὴν ἔκτασιν τῆς πείνης, τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, τὴν ἐπίπτασιν τοῦ «ἀθεϊσμοῦ»), ἀλλὰ σαφῶς, ὡς ΚΛΗΣΙΝ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ: Διὰ τὴν ἐπανεύρεσιν τοῦ ἀληθοῦς νοήματος τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν βίωσιν τοῦ μυστηρίου τῆς συσσωματώσεώς μας ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τὸν ἀκριβῆ προσανατολισμὸν μας εἰς τὸ ἄμεσον καὶ ἀπώτερον μέλλον διὰ τὴν ὀρθὴν (ὀρθόδοξον) δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ.